

Vakbeweging buitenspel

A. F. VAN ZWEEDEN

Het ziet ernaar uit dat de vakbeweging voor langere tijd buiten spel is geplaatst dan de twee maanden gedwongen loonpauze die de minister van Sociale Zaken heeft afgekondigd, toen het niet mogelijk bleek een vrijwillige opschorting van het cao-overleg te bereiken. In die twee maanden moet een aan de gewijzigde economische omstandigheden aangepast beleidsplan worden ontwikkeld dat als een versterkte Bestek-operatie kan worden beschouwd. Dit plan voorziet niet meer in de nog aan *Bestek '81* verbonden randvoorwaarde dat de koopkracht tot aan het modale inkomen moet worden behouden, voor zover dat enigszins mogelijk is. Integendeel, premier Van Agt heeft in het laatste gesprek met de sociale partners duidelijk gemaakt dat de koopkracht van alle inkomenscategorieën achteruit zal gaan. Alleen door een lastenverdeling op basis van het draagkrachtprincipe zal worden geprobeerd de allerlaagste inkomens te ontzien bij de voorgenomen verdeling van de „nationale verarming”. Dit beleidsplan lijkt op de blauwdruk van een neoklassieke aanpassingspolitiek die er vooral op gericht is het financieringstekort van de overheid beperkt te houden tot een percentage van het nationale inkomen dat verantwoord wordt geacht uit de optiek van de president van De Nederlandsche Bank en die van de minister van Financiën.

Een vergelijking met de crisispolitiek uit de jaren dertig gaat in zekere mate op, omdat deze politiek van versobering, zowel in de bestedingsmogelijkheden van de overheid als die van de particuliere sector, ertoe kan leiden dat de gulden harder wordt. Op zich zelf beschouwd is dat een uitstekende manier om de uit het buitenland op ons afkomende inflatie (hoofdzakelijk via de hogere olierekening) zoveel mogelijk van ons af te houden. In het binnenland betekent deze politiek een drastische bestedingsbeperking, geheel in de trant van Hofstra anno 1958. Het motief waarvoor dit alles geschiedt is dat we ons moeten aanpassen aan de nationale verarming die optreedt als gevolg van de vertraagde groei van de wereldhandel en het wegvalLEN van de groei van het nationale inkomen.

Het nieuwe bestek dat het kabinet

thans zo rigoureuS ter hand wil nemen is gebaseerd op berekeningen van het Centraal Planbureau die ten hoogste de waarde van tendenties hebben. Daarin is geen ruimte voor een berekening of schatting van de tegenbewegingen die spontaan in de economie plegen te ontstaan. Evenmin is rekening gehouden met de stijging van de opbrengsten uit het aardgas, omdat ervan wordt uitgegaan dat de aardgasprijzen met een zekere vertraging aan het gestegen olieprijspeil zullen worden aangepast. Het is best mogelijk dat het effect van de olieprijsverhoging op onze economie maar een tijdelijk verschijnsel is. Ongetwijfeld ondervinden we daarvan een terugslag.

Vertalen we die tegenvaller in een blijvende nationale verarming (door Van Agt berekend op exact f. 7 mrd.) en gaan we daar een beleid op zetten dat ons allemaal naar evenredigheid armer maakt, dan lopen we het gevaar in een neerwaartse spiraal van afnemende bestedingen en inkrimpende productie te vervallen. Kok vergeleek deze politiek niet voor niets met de crisispolitiek van Colijn.

Onder deze omstandigheden valt er niet meer te rekenen op een overeenstemming met de sociale partners. De regering zal zich, na ommekomst van de twee maanden rust aan het loonfront, daarom genoodzaakt zien over te gaan op wettelijke ingrepen in de loonvorming die aanzienlijk gedetailleerder zullen moeten zijn dan wat ooit eerder in ons land op dit gebied is vertoond. Aangezien Albeda wel enige ruimte wil hebben om de zogenaamde knelpunten op de arbeidsmarkt te bestrijden door middel van selectieve loonsverhogingen, zal hij daarvoor in zijn inkomensbeleid beschikkingen moeten treffen. Het valt immers nauwelijks aan te nemen dat werkgevers en werknemers binnen een inkomensbeleid dat de initiële loonsverhogingen op nul wil houden en bovendien de prijscompensatie op 1 juli van dit jaar drastisch wil beperken, de vrijheid krijgt, of willen nemen, om uitsluitend over incidentele loonsverhogingen te onderhandelen die geen effecten mogen hebben op het algemene loonniveau en daarom niet in loon-schalen mogen worden verwerkt.

Ik vrees daarom dat de vakbeweging in

ons land voor lange tijd van haar meest wezenlijke taak, het voeren van overleg over de loonvorming, zal worden beroofd. We staan aan de vooravond van een straf geleide loonbeheersing die ook gevolgen moet hebben voor alle andere arbeidsvoorwaarden — b.v. arbeidsduur — waarover de vakbeweging wil onderhandelen.

De vakbeweging heeft de gebeurtenissen op de „zwarte donderdag”, 10 januari 1980, over zich zelf afgeroepen. Op 20 december 1979 nog lag een akkoord over 1% loonsverhoging boven de prijscompensatie, plus maximaal 1% voor selectieve loonsverhogingen binnen handbereik. De FNV, die onder druk van haar achterban geen afstand kon doen van haar eis voor ten minste 2% loonsverhoging, heeft dat akkoord toen onmogelijk gemaakt. Verdeeldheid binnen de FNV en tussen de twee vakcentrales die met verschillende eisenpakketten het overleg waren ingegaan, heeft het kabinet en de ondernemers vrij spel gegeven. De vakbeweging heeft zich zelf tot machteloosheid veroordeeld door te weigeren het spel op centraal niveau mee te spelen. Albeda, die binnen het kabinet en in het overleg met de sociale partners zo lang mogelijk heeft geprobeerd langs de weg van overleg een sociaal-economisch beleid op te bouwen dat was afgestemd op de spanningen op de arbeidsmarkt, zag zijn ideaal van een overleg-economie in rook vervliegen. De vakbeweging vindt zich zelf nu terug in de positie van verliezer. Ze zal geen le-gale acties kunnen voeren tegen een door het parlement gesanctioneerde geleide loonpolitiek. De sociale onrust die vrijwel zeker zal ontstaan zal zij niet kunnen articuleren in een zelfstandig beleid. Evenmin kan zij medeverantwoordelijkheid op zich nemen voor een beleid dat de inkomens van alle werknemers scherp op de minlijn zal zetten (Kok).

De werkgevers komen ook in een moeilijk parket, omdat zij evenmin belang kunnen hebben bij een straf geleide loonpolitiek die hun de mogelijkheid ontnemt om over de inkomensvorming te onderhandelen. Ze hebben zich bij een gedwongen loonpauze van twee maanden neergelegd, omdat hun een beleid in het vooruitzicht is gesteld dat forse bezuinigingen op overheidsuitgaven zal omvatten. Die ombuigingen in de orde van grootte van f. 4 mrd. gaan hun overigens nog niet ver genoeg, omdat zij onder verwijzing naar de scherpe stijging van de arbeidsinkomensquote met 3 punten tot 94, ten minste een overheidsaandeel in de nationale verarming van f. 5 mrd. noodzakelijk vinden. Wanneer het bij de loonpolitiek voor de jaren tachtig zal gaan om een keus tussen „initieel” en „incidenteel” kunnen de werkgevers toch de sterkste positie gaan innemen.

De vakbeweging die geheel is ingesteld op de cao-onderhandelingen met hun algemene, voor alle werknemers gel-

dende arbeidsvoorwaardenverbeteringen, dreigt dan haar greep op de inkomensvorming grotendeels te verliezen. De ondernemers zullen trachten de ruimte die er mogelijk nog is voor incidentele verbeteringen te gebruiken, voor functiebeloningen die zijn afgestemd op de schaarsteverhoudingen op de arbeidsmarkt. Voor de vakbeweging wordt het perspectief er niet zonniger op als zij rekening moeten houden met een overheid die het algemeen loonniveau zal reguleren en met ondernemers die de samenstelling van nieuwe functiewaarderingssystemen zoveel mogelijk in eigen hand willen houden.

A. F. van Zweeden